

УДК 821.161.2-1.09

DOI https://doi.org/10.24919/2663-6042.16.2021.14

ЗМІСТОВІ КОНОТАЦІЇ ОБРАЗУ ВИНА В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІРИЦІ ЗРІЛОГО МОДЕРНІЗМУ

Науменко Н. В.

Національний університет харчових технологій

У статті проаналізовано особливості творення образу «вино» в українській поезії доби зрілого модернізму (перша третина ХХ століття). Утверджено, що знайомство з писемними шедеврами, присвяченими вину, спонукає реципієнтів глибше пізнавати таємниці історії, технології виробництва, культуру споживання напою. Адже, окрім метафоричних значень, образи вина та винопиття в українській поезії містять комплекс асоціацій, які виникають завдяки добору вин, їхнім кольорам, запахам, смакам, атмосфері застілля. Засновані на образі вина ліричний пейзаж чи натюрморт, медитація чи тост, пісня чи посвята завжди передбачають «співтворця» – читача з його зосередженим проникненням у світ, зображений у віршованих творах.

Слово-символ як проміжна ланка між образом напою, посуду та його поетичним осмисленням концентрує породжені ними в автора та читача асоціації в єдиний комплекс духовного сприйняття. Завдяки цьому в українській ліриці першої третини ХХ століття по-новому актуалізується бачення людини-у-світі як світу-в-людині. Вводячи у свою різностильову лірику мотиви «вино», «чаша», «келіх», «радість», інтерпретуючи на цих засадах символічні концепти античності, Сходу, слов'янського світогляду, автори вибудовують новітню філософію осягнення світу, у якій природа та творчість перебувають у стані кругообігу, а першоосновою є Слово.

Широкою є жанрова парадигма українського «хамрійяту» зазначеної доби: пейзажні замальовки (Христя Алчевська, В. Чумак, П. Тичина), пісні-тости (Людмила Старицька-Черняхівська), а також верліброві твори (С. Бен, Г. Шкурупій). Відтак видозмінюються й тропейні характеристики образу «вино»: це як деталь, порівняння або метафора натурфілософського татунку, так і символ цілого діапазону емоцій. Тому навіть такі поширені епітети до нього, як «хмільне», «прозоре» або «червоне», не справляють враження вторинності.

Ключові слова: українська поезія, вино, модернізм, образ, стиль, жанр, символ.

Naumenko N. V. Substantial Connotation of an Image of Wine in Ukrainian Lyrics of High Modernism. The article represents an analysis of the specification of wine imagery created in Ukrainian poetry dated back to early Modernism (the first third of the 20th century). It was affirmed that, upon getting acquainted with written masterpieces dedicated to wine, the recipients are inspired to profoundly cognize the mysteries of its history, production technology, and culture of consumption. In fact, apart from the metaphoric meanings, images of wine and wine drinking in Ukrainian poetry contain the associative complexes emerging due to selection of wines, their colors, scents, tastes, and feast atmosphere. A lyrical landscape or still-life, meditation or toast, song or epistle always has an implicit co-author – a reader who is able to permeate into the world depicted in poetic works.

A symbolic word is a link between an image (a drink, a glass etc.) and its poetic interpretation that concentrates associations evoked in an author or a reader into the unified complex of spiritual perception. Due to that, the vision of a Human-in-the-Universe as The-Universe-in-Human is actualized by Ukrainian poets of the first third of the 20th century in a new way. Upon involving the motifs 'wine,' 'a glass,' 'a cup,' 'joy' etc. into their stylistically diverse lyrics and interpreting the symbolic concepts of Antiquity, Orient and Slavic worldview, the authors built up a new cognitive philosophy in which Nature and Creativity are in constant circuit with Word as an initial element.

Wide is the generic paradigm of Ukrainian wine lyrics written within the mentioned period: there are landscape sketches (by Khrystyia Alchevska, V. Chumak, P. Tychna), toast songs (Lyudmyla Starytska-Chernyakhivska), and also vers libres (S. Ben, G. Shkurupiy). Overall, the figurative characteristics of an image 'wine' have also been changed – it becomes not only a natural-philosophical detail, a simile or a metaphor, but also a symbol of a wide range of emotions. Therefore, even such wide-spread epithets to wine as 'intoxicating,' 'transparent' or 'red' do not give an impression of secondary.

Key words: Ukrainian poetry, wine, Modernism, image, style, genre, symbol.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Напевно, жоден з напоїв не має більш давньої й славетної історії, ніж вино. Багато великих поетів оспівували його смак, аромат, колір, цілющі властивості. У скульптурах і на живописних полотнах, у народних епосах і легендах дійшли до нас зображення й згадки про виноградну лозу, яка дає життя вину – напоєві, здатному зробити просту трапезу урочистою.

Винопиття – своєрідна течія у світовій філософії, і є чимало доказів тому в різних культурах. Вважається, що плоди винограду є символічним єднанням чотирьох стихій: вогню (сонця), повітря, води та землі. Одні дослідники визнають виноград уособленням осені [11, 130], інші – усіх чотирьох пір року [8, 73–76]; елементи виноградного куща (лози, грона, листя) часто наявні в іконописі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вино – один з найбільш поширених образів української духовної культури. Розповідь про вина, їхні цілющі властивості в поетичній формі робить їх зрозумілими для читача, а елемент художньої фантазії стимулює роботу мислення людини й приводить до формування незвичайних асоціативних рядів.

На античних конотаціях образу вина в українській літературі наголошували Наталя Бардіна та Алла Бондаренко (у висвітленні ментальних спільностей різних народів, проявлених у слові), Оксана Гальчук (у дослідженні поезії неокласиків), Тетяна Мейзерська (у студіюванні орієнтальної поетики в українському письменстві зламу ХІХ – ХХ століть). Лінгвокультурологічна концептосфера образу «вино» стала провідною темою студій українських фольклористів М. Дмитренка, В. Кононенка, А. Топачевського, а також фахівця у галузі класичних мов А. Содомори. Засновки для поетологічних студій образу вина містяться в публікаціях науково-популярного стилю, зокрема збірника есе «Таємниці львівської горілки» Ю. Винничука та «Лицарі пера і чарки» М. Петренка. На часі – комплексне лінгвістичне дослідження концепту «вино» в українській поезії до наших днів.

Формулювання мети і завдань статті. Мета роботи – на основі вивчення української поезії доби зрілого модернізму (перша третина ХХ століття) установити змістові приращення, яких набуває образ вина у нових стильових парадигмах – символізмі, імпресіонізмі, експресіонізмі, неоромантизмі, футуризмі. Зазначена мета зумовила виконання таких завдань: добір творів української поезії зазначеного періоду (як знакових, так і маловивчених), у яких провідним є образ вина; окреслити його супутні концепти (натурфілософські, предметні, емоційні), а також розглянути мотив «вино» в аспекті інтермедіальності, що уможливить простежити формування нових конотацій цього образу, передусім у різних стильових парадигмах.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Сковородинське» бачення концепту вина як філософеми – образу, пов'язаного з обрядом причастя – характерне для ранньої імпресіоністичної лірики **Павла Тичини**. У «Соняшних кларнетах» вино виступає здебільшого як елемент художнього тропа – порівняння «*І всі сміються, як вино*» («Золотий гомін»), метафори («*Витив доброго вина / Залізний день*» у циклі «Пастелі»), «*Десять клюють та й райські птиці / Вино-зелено*» в «Енгармонійному»). За спостереженням Андрія Ніковського, квінтесенцію власної «космічної філософії» Тичина подав лише у заголовному вірші «Кларнетів...» – «Не Зевс, не Пан, не Голуб-Дух...», а в інших він – точніше, його ліричні герої – «на землі і в собі... Космічна ритміка далека, як і християнський Бог, а от ромашка – здрастуй! – вона учасниця світового танцю і ритму, того величного гудіння землі-органу» [6, 82]:

*...Всі ми серцем дзвоним,
Сним вином червоним
Сонця, хмар і вітру!* (8, 13)

І не випадково в літературі кінця ХІХ – початку ХХ століть частотною постає символічна сув'язь

«вино – весна». Окрім Б.-І. Антонича, який цю сув'язь утвердив як один із ключових елементів свого поетичного стилю, її по-своєму перетворювали й інші митці. **Христя Алчевська** завдяки прищепленню очуднення показує збентеження й водночас радість докільля від приходу весни:

*І пахне, і пахне весною,
І думка шалена літа:
«Ой, що се, ой, що се зі мною?» –
У вітру, мов п'яна, пита... (1, 37)*

Сила поетичного твору – у тому, що, прочитавши його, подумки запитуєш себе: «І чому це написав / написала не я?» [7, 95]. Справді, провесінь як явище природи знайома кожному, а добрати слова для її показу всяк має лише по-своєму. Зокрема, й так «анакреонтічно», як **Василь Чумак** – у поезії «Гомін весняний»:

*Цокнулись вінця конвалій.
Шепче берізка їм:
– Знов мені ті солов'ї
Спать не давали... (9, 105)*

Або **Людмила Старицька-Черняхівська** у «Заспіві», за своїм метричним та образним ладом подібному до давньоруської епічної поезії. Його ліричний герой підносить славу богам – символам чоловічого ества Перунові та Даждбогові, а насамкінець:

*Третя слава – тишині Ладі,
Щастю, радості, весні:
У її вабливій владі
І кохання, і пісні... (7, 671)*

Окличні інтонації, мотив метаморфози, пантеїстичне світосприйняття, виражене у словах ліричних героїв Тичини, Алчевської, Чумака, Старицької-Черняхівської та інших авторів, – усі ці чинники дають можливість говорити про продовження в поезії українського модернізму дифірамбічних традицій доби бароко.

Визначення **дифірамба**, наведене в «Саду поетичному» Митрофана Довгалевського, – пісня на честь Вакха, «якого прославляли всі сп'янілі, що втратили панування над собою від вина», – дозволяє ввести цей жанр у парадигму новітнього українського хамрійяту, де метричний вірш органічно співіснує з вільним, аполлонівське звучання суголосне з діонісійським, імпресіоністичний стиль – із експресіоністичним. Тому до нашого дослідження взято твір, наблизений до дифірамба в первісному розумінні, позбавлений приписуваного йому елемента іронічності [див. 10, 204], – «Дифірамб весні» **Дмитра Загула**.

Теоретично цей поет визначав сутність зазначеного жанру як пісню «нестримного вибуху почування», у творенні якої співець має бути «сповнений Богом» [2, 67]. Екстатичний характер діалогу, момент «примирення» ліричного героя Д. Загула зі стихіями природи кореняться у специфічній лексиці, поліритмії віршового вислову – чергування трирядкових метрів (дактиля, амфібрахія, анапеста) навіть в одній строфі:

*Весно! Облудна оmano!
Твоє чародійне вино,
Заправлене соком дурману,
Ми щороку, щороку п'ємо (3, 110)*

Не випадково Загул узяв до «Дифірамба весні» епіграф із «Майових елегій» Івана Франка («Весно, ти мучиш мене...»). Згадаймо також Франків архітвір «Земле, моя всеплодющая мати...», котрий репрезентує потужну родо-жанрову дифузію в порівняно невеликому обсязі тексту, – синтез обрядової пісні та молитви, ліричного монологу, оди, гімну, дифірамба (куди доцільно прилучити й лейтмотив «сп'яніння життям», хоч і без вина):

*Земле, моя всеплодющая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,
Краплю, щоб в бою міцніше стояти,
Дай і мені!*

Піднесену інтонацію обох віршів створює й розмір – дактиль, який, без сумніву, викликає асоціації з античним гекзаметром та елегійним дистихом і тому «здатний глибоко схвилювати душу» [7, 116].

Характерними рисами лірики **Олександра Олесея** науковці визнають: *модерністську основу світовідчуття з особливою гострим протиставленням минулого і вічного; поєднання романтичних мотивів з реальністю та символічними образами; висловлення туги за прекрасним світом, у якому особа, нація і народ були б не відчуженими; тонка чутливість до життєвих дисонансів; прагнення до фантастичного перетворення реальності; злиття символів і алегорій з душевними настроями* [3, 174].

Мотив «вино» оприявнює всі зазначені риси у неоромантичних творах Олесея. У лірико-драматичному етюді «Танець життя» автор через монолог другого з п'яти братів-горбанів уводить цей мотив у символістичну сув'язь концептів, сполучених поняттям «життя»: «Хіба він [батько. – Н. Н.] спитав мене, чого я хочу? О, коли б спитав, я сказав би йому: «Жити я хочу! Радості, боротьби, любові, взаємності, роботи! Я хочу цвісти, як цвіте усе весною, любити, як любить все в природі, і розлучитись з нею і з життям, як з молододою, як з келихом допитого вина! Я хочу земних радощів і не вимагаю ніяких нагород після життя...».

А закінчується переривчастий монолог закличком випити за Хама, в амбівалентній постаті якого втілено звільнення від усіх умовностей, упевненість у тому, що горбані – анітрохи не менш нормальні, ніж звичайні люди.

Олесь-лірик (попри те, що, за «Книгою спостережень» Є. Маланюка, «володів українськими серцями не як автор своїх «Понад Дніпром».., а всього лишень як перечулений український Надсон, як скромний автор естрадно-вечіркових увражів про «айстри» й «поцілунки») створив широкий спектр значень для традиційних поетичних образів. Мотив «вино» сусідить тут із символами «квіти» та «місяць», унаслідок чого вірш набуває водночас верленівських і східних інтонацій:

*Розкриваються білі бегонії,
Наче келихи в ряд розставляються
Для гостей довгожданих, невиданих!
Срібний місяць вином наливає їх,
Через вінця вином їх наповнює
Для гостей довгожданих, невиданих!*

Погляд ліричного героя на квіти як на деталі інтер'єру, а на місяць – як на виночерпія дозволяє

говорити про суто орієнтального гатунку метаморфозу. Визначниками реалізації ідеї перетворення є дієслова зі значенням, яке вказує на їхню здатність оформлювати метаморфозу: «перетворитися», «перевтілитися», «перемінитися», «стати», «зробитися», «відродитися», «воскреснути» тощо. Дієслівне оформлення метаморфоз – результат дії активної або пасивної особи. У вірші Олесея вбачається **активна** дія – аутометаморфоза суб'єкта, який перетворюється на когось / щось без допомоги інших осіб:

*Перекинусь я квіткою-крихтою,
Пригорнусь до барвінка зеленого,
Припаду, перестану і дихати...
На гостей надивлюсь, надивуюся,
За столом їх промови послухаю,
Припаду – перестану і дихати... (5, 174)*

У поетичному світогляді О. Олесея одним із провідних є образ жінки. Своєрідність його визначається притаманною для символізму (та й українського фольклору) сакралізацією жінки. Емоційну атмосферу урочистого схилення перед образом коханої підкреслює культова атрибутика – храм, престол, молитва, настроєва забарвленість пейзажних деталей [3, 182]. Та подібний настрій у ліричного героя виникає, наприклад, у кав'ярні:

*В кафе, наповненім юрбою,
Де лютється вина золоті,
Як я люблю лишатися з тобою,
О смутку мій, на самоті...*

У вірші вгадується антураж блоківської «Незнайомки» (на щастя, позбавлений «п'яниць з очима кроликів»). В очі відразу впадає контраст між «юрбою», відвідувачами кафе, та прагненням – і здатністю – ліричного героя саме в такій обстановці усамітнитись із коханою, почути, «як плачуть струни жалібні». Навіть страждання у цій поезії постає не у його первозданному значенні, а як почуття приємного болю закоханості, хай навіть і не взаємної:

*І серцю солодко... Музика грає,
Огні, веселий сміх, вино...
Як хороше, коли страждає
На світі серце хоч одно (5, 202)*

«Олесівська» анакреонтика очевидна у доробку **Степана Бена** (справжнє прізвище – Бендюженко), який устиг за своє коротке життя випустити лише одну збірку.

*Ластівка серце твоє
Ласкавіє привітом.
Яблуна небом цвіте,
Травами стелеться літо...*

У наведеному вірші очевидна домінанта трискладового розміру (дактиля), який зумовлює розповідну тональність твору й надає йому «античних» інтонацій; за стильовими ознаками це – синтез елементів імпресіонізму та символізму [5, 110]. Навіть найменші деталі зумовлюють особливу ліричну тональність цього вірця модерної анакреонтичної поезії, яка нагадує хрестоматійні «Чари ночі», а також скульптури Огюста Родена:

*Келихи повні вина,
Відкриваються губи...*

*Вин'ємо ж радість до дна!
Завтра сьогодні не буде* (2, 28)

Про віталістичну поетичну творчість **Володимира Свідзінського** Ю. Лавріненко говорив так: «У поезіях [Свідзінського] бачимо... синтезу античної прозорості, гармонії та «радості» із модерною поетичною вимовою Заходу, із всеохопним ліризмом китайської і японської лірики... та з чисто українським генієм ліризму, сполученою з картинною пластичністю та епічною казковістю [4, 191].

У такому контексті традиційна для української поезії символізація рослин, зокрема – у нашому випадку – винограда, набуває нового забарвлення. Тут талант лірика виявляється не лише в зорових картинах, а й у творенні через натурфілософську символіку особливого емоційного візерунка, який реалізується в жанрах ліричного пейзажу, медитації, реквієму.

«Китайська», схожа на живопис жанру «шаньшуй» (гори-води) палітра природних образів, здебільшого монохромних [див. 9, 333], увиразнює настрої роздуму, усамітнення, а інколи й резигнації ліричного героя наступного вірша В. Свідзінського (він без назви):

*Луска морозу срібнить вікно.
Марний смуток облиш.
Пий в самоті вино* (6, 69)

Знайомо кожному картина зимового дня з переважанням двох кольорів – білого та чорного – у «Лусці морозу...» є надзвичайно сенсорно відчутною, сугестивною завдяки звукописові (алітерації на «з»), «с» та «ш»), що справляє враження блиску інєю та шурхотіння сухого очерету на березі ріки). Реципієнт щораз по-новому пропускає це воістину захопливе видиво через свою уяву, тим паче що до цього спонукають дієслова наказового способу («облиш», «пий вино»). Але головним ідейним стрижнем твору є відчуття наближення весни, втілене у такій вербалізованій «китайській гравюрі»:

*На лузі, на березі
Буде сонце метати сніг,
Буде спливатися рибка
Комишеві до ніг.
Здригнуться пера вітрових крил –
Віялом бистрих стріл
Так і відбризне пріч...*

На перший погляд анакреонтичним є заклик «Пий вино», яким починається й завершується твір, – та, позбавлений окличної інтонації, він ніби припрошує реципієнта не повеселитися, але поміркувати разом із ліричним героєм.

Натурфілософські, серед іншого й «осінні», вірші **Оксани Лятуринської** відзначаються особливою вишуканістю, грайливістю, мелодійністю, де неоромантизм перебуває у суголоссі з імпресіонізмом. Мистецька синестезія сполучається з багатою сенсорикою – зорові образи отримують свій звук, смак, аромат:

*...Пішов вже вересень, листопад
За смугу сіру, наче попіл,
Туди, туди! Там виночерпій
Склянки тернового зачерпить,
Гіркою боднями відчопить* (4, 91)

Метафорична постать виночерпця, відома у більшості культур (зокрема старозавітній – Книга Неемії, Книга пророка Йоїля, Валтасарів бенкет, образи хлібодара та чашника з оповіді про Йосифа – тлумача снів), створює особливо високий ступінь синестезії. Поява образу виночерпця і zarazом прихованої у прикметниках «тернове» та «гірке» метафори «вино», вірогідно, зумовлена назвою «Волинські майоліки», – такого гатунку виробом може бути і дзбан, у який налито вино. Але ж є й малознаний вірш Павла Тичини, у котрому цей прадавній античний та східний образ інтерпретовано так:

*Молоденький серпик,
Вечора зоря.
Місяць-виночерпик
Виміря моря...*

За звуковою подібністю до образу виночерпця органічно долучається назва місяця «серпень». Зокрема, в Оксани Лятуринської є поезія з таким заголовком, при уважному прочитанні вельми схожа з хрестоматійним «Червоним вином» Максима Рильського:

*Іскрило в винах, як в червінцях.
Просить було не треба: пий.
Чи, може, ти хильнув по вінця
Гіркою пугар той місткий?..*

Однак якщо у Рильського завершальний акорд вірша – заклик адресатові не думати про сумне та смакувати життя, то Лятуринська звертається до реципієнта з риторичним запитанням, що саме по собі створює медитативну атмосферу в душі Поля Верлена:

*Зірви рукою сині грона!
Вони ядерні і тяжкі,
Для виноградаря – корона.
Чом усміх твій такий гіркий?* (4, 147)

Осібно в ряду української «винної» поезії доби Розстріляного Відродження стоїть створений за приписами футуризму – з уривчастими фразами, посиленними сенсорною та звукописною компонентами – «ліричний портрет» Кобзаря з незавершеної «Повісті про гірке кохання поета Шевченка» **Гео Шкурупія**. Йдеться про сцену посвячення митця у члени «товариства мочемордів»:

*Шевченко це пам'ятає веселий хор голосів, що
ним починався ритуал пияцтва.
бас гудів
– ром, пуни, ром, пуни...
тенори підхоплювали:
– півпиво, півпиво, глінтвейн, глінтвейн...
а дисканти викукували:
– солодка, біла, червона, горілка... [цит. за 1, 104].*

Виноградна лоза, як і у давній поезії, виступає символом Дерева життя, а грона – синонімами Граду Божого Вино-Граду. Іншим наскрізним мотивом тут є світло, що спонукає згадати рерівську філософему – видозміну терміна «культура», а саме: «культ Ура» як поетичне вшанування Світла (фінікійською – *aour*) [5, 119].

Висновки та перспективи досліджень. Думати й говорити прямо, безпосередньо віршами – найвищий ступінь майстерності поета. Уміння не просто розповісти про щось (кулінарні витвори, природне

довкілля, відчуття свободи, гармонії, радощів кохання тощо), а й створити перед читачем сенсорно відчутний образ цього «чогось» – найвища сутність поезії.

«Життя терпке, як спирт», – говорив представник зрілого французького модернізму Гійом Аполлінер, обгрунтовуючи назву збірки віршів «Алкоголі». Українські митці першої третини ХХ століття вельми часто звертаються до призабутих поетичних жанрів, серед іншого й стилізацій античного віршування – епіграм, епіграм,

дифірабів. Відповідно, цілком органічним у поезіях такого роду є й мотив вина.

Подальше вивчення інтерпретацій «винних», «виноградних» і «виноградарських» мотивів в образній структурі української поезії як періоду зрілого модернізму, так і наступних етапів літературного процесу, аж до сьогодення, дозволить побачити: що глибше проникає автор у внутрішній вимір життя ліричного героя, то ширшим стає коло значень концепту, образу, символу з царини поетичної анакреонтики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астаф'єв О. Г. Орнаменти слова. Розвідки, статті, рецензії / упоряд., післямова М. Зимомрі. Київ – Дрогобич : Посвіт, 2011. 408 с.
2. Загуд Д. Ю. Поетика. Київ : Вид-во «Спілка», 1923. 144 с.
3. Камінчук О. А. Художній дискурс української поезії кінця ХІХ – початку ХХ століть : монографія. Київ : Педагогічна преса, 2009. 352 с.
4. Лаврінченко Ю. А. Розстріляне Відродження : Антологія 1917 – 1933 : Поезія – проза – драма – есей / Ю. Лаврінченко (авт.-упоряд.). Київ : Смолоскип, 2004. 992 с.
5. Науменко Н. В. Черлений дзвін, цілитель душ нетлінний : образи вина в українській поезії. Київ : Видавництво «Сталь», 2018. 260 с.
6. Ніковський А. Vita Nova. *Тичина П. Соняшні кларнети*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. С. 63–84.
7. Семенюк Г. Ф., Гуляк А. Б., Науменко Н. В. Літературна майстерність письменника : підручник. Київ : Видавництво «Сталь», 2015. 405 с.
8. Ставицька Л. О. Естетика слова в українській поезії 10-30-х років ХХ століття. Київ : Правда Ярославичів, 2000. 144 с.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

9. Виноградова Н. А. и др. Традиционное искусство Востока. Терминологический словарь / под ред. Т. Стародуб. Москва : Эллис-Лак, 1997. 360 с.
10. Літературознавча енциклопедія. Т. 1 : Аба – Лямент / за ред. Ю. І. Коваліва. Київ : Видавн. дім «КМ Академія», 2007. 602 с.
11. Холл Дж. Словарь символов и сюжетов в искусстве / под ред. А. Майкапара. Москва : КРОН-Пресс, 1999. 656 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Алчевська Х. О. Твори / упоряд., передм., приміт. Л. Грузинської. Київ : Дніпро, 1990. 558 с.
2. Бен С. Поезії / В.Т. Поліщук (упоряд. і авт. передмови). Черкаси : Сіяч, 1997. 70 с.
3. Загуд Д. Ю. Вибрані поезії. Київ : Рад. письменник, 1990. 243 с.
4. Лятурина О. Княжа емаль. Нью-Йорк – Торонто : Об'єднання українських письменників «Слово», 1955. 196 с.
5. Олесь О. Коли нема пророка на землі... : вибрані твори. Київ : Веселка, 2007. 375 с.
6. Свідзінський В. Ю. Медобір : поезії. Мюнхен, 1940. 141 с.
7. Старицька-Черняхівська Л. М. Заспів. *Українська муза. Антологія української поезії : від початків до 1908 р. : у 12 т.* Київ : Обереги, 1993. Т. 7.
8. Тичина П. Соняшні кларнети. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. 88 с.
9. Чумак В. Гомін весняний. *Антологія української поезії : у 6 т.* Київ : Дніпро, 1985. Т. 4. 558 с.

REFERENCES

1. Astafyev, O. H. (2011). Ornamenti slova. Rozvidky, statti, retsenziyi [Ornaments of Word: Studies, Articles, Reviews] / ed. by M. Zymomrya. Kyiv – Drohobych : Posvit [in Ukrainian].
2. Zahul, D. Yu. (1923). Poetyka [Poetics]. Kyiv: Spilka [in Ukrainian].
3. Kaminchuk, O. A. (2009). Khudozhnyi dyskurs ukraïnskoyi poeziyi kintsia XIX – pochatku XX stolit [The Artistic Discourse of the end of the 19th – the beginning of the 20th century Ukrainian poetry]: monografia. Kyiv: Pedagogichna presa [in Ukrainian].
4. Lavrinenko, Yu. A. (2004). Rozstrilyane Vidrozhennya: Antolohiya 1917–1933: Poeziya – proza – drama – esei [Executed Renaissance: Anthology of 1917 – 1933: Poetry – prose – drama – essay] / ed. by Yu. Lavrinenko. Kyiv: Smoloskyp [in Ukrainian].
5. Naumenko, N. V. (2018). Cherenyi dzvin, tsilytel dush netlinnyi: obrazy vyna v ukraïnskiy poeziyi [The Gilded Bell, The Souls' Unearthly Healer: Images of wine in Ukrainian poetry]: monografia. Kyiv: Stal [in Ukrainian].
6. Nikovsky, A. (2005). Vita Nova. *Tychyna P. Sonyashni klarnety* [The Sunny Clarinets]. Kyiv: VPC "Kyivsky Universytet" [in Ukrainian].
7. Semenyuk, H. F., Hulyak, A. B., Naumenko, N. V. (2015). Literaturna maysternist pysmennyka: pidruchnyk [Literary mastery of a writer: a workbook]. Kyiv: Stal [in Ukrainian].
8. Stavitska, L. O. (2000). Estetyka slova v ukraïnskiy poeziyi 10-30-kh rokiv XX stolittya [Esthetic of Word in the 1910–1930s Ukrainian poetry]. Kyiv : Pravda Yaroslavychiv [in Ukrainian].

DICTIONARIES

9. Vinogradova, N. A. et al. (1997). *Traditsionnoye iskusstvo Vostoka. Terminologicheskiy slovar* [Traditional Arts of Orient. Terminological glossary] / ed. by T. Starodub. Moskva: Ellis-Lak [in Russian].
10. *Literaturoznachna entsyklopedia* (2007). T. 1 : Aba – Lyament [Literary Encyclopedia. Vol. 1 : Aba – Lament] / ed. by Yu. Kovaliv. Kyiv: Vydavn. Dim “KM Akademiya” [in Ukrainian].
11. Khol, J. *Slovar simvolov i syuzhetov v iskusstve* [Dictionary of Subjects and Symbols in Art] / ed. by A. Maykapar. Moskva: KRON-Press [in Russian].

ILLUSTRATIVE MATERIAL SOURCES

1. Alchevska, Kh. O. (1990). *Tvory* [Selected Works] / ed. by L. Hruzynska. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
2. Ben, S. (1997). *Poeziyi* [Poems] / ed. by V. Polischuk. Cherkasy: Siyach [in Ukrainian].
3. Zahul, D. Yu. (1990). *Vybrani poeziyi* [Selected Poems]. Kyiv: Rad. pysmennyk [in Ukrainian].
4. Lyaturynska, O. (1955). *Knyazha emal* [The Princes' Enamels]. New York – Toronto: Obyednannya ukrayinskykh pysmennykiv “Slovo” [in Ukrainian].
5. Oles, O. (2007). *Koly nema proroka na zemli...: vybrani tvory* [When there's no prophet on the earth...: Selected works]. Kyiv: Veselka [in Ukrainian].
6. Svidzinsky, V. Yu. (1940). *Medobir: poeziyi* [Honey gathering: poems]. München [in Ukrainian].
7. Starytska-Chernyakhivska, L. M. (1993). *Zaspiv* [Introductory song]. *Ukrayinska muza: Antolohiya ukrayinskoyi poeziyi: vid pochatkiv do 1908 r.* [Ukrainian Muse: The anthology of Ukrainian poetry: From beginning to 1908]: u 12-ty t. Kyiv: Oberehy, 7 [in Ukrainian].
8. Tychyna, P. *Sonyashni klarnety* [The sunny clarinets]. Kyiv: VPC “Kyivsky Universytet” [in Ukrainian].
9. Chumak, V. (1985). *Homin vesnyanyi* [The vernal clang]. *Antolohiya ukrayinskoyi poeziyi* [The anthology of Ukrainian poetry]: u 6-ty t. Kyiv: Dnipro, 4 [in Ukrainian].